

Bruka galder och väcka gästar

Isländska sägner om trolldom

Översättning från isländska av Stefan Ottman

Lindskog & Förlag

Denna bok tillägnas Tuva, Ewa och Mikael

Lindskog & Förlag

www.lindskogforlag.se

Stockholm 2010

Översättning: Stefan Ottman

Grafisk form: Lennart Lindskog

© Bilder: Magnús Rafnsson/Galdrasýning

(s. 31, 36, 82, 89 samt omslag)

Övriga bilder: Hafsteinn Guðmundsson

Första upplagan, första tryckningen

Tryckt i Riga, Lettland 2010

ISBN 978-91-85311-26-2

Innehåll

Förord 9
Inledning 10

SÄGNER OM SÆMUNDUR DEN VISE

Svarta skolan 20
Sæmundur den vise får Oddi 22
Sæmundur flyr ur Svarta skolan 23
Häxan i Tyskland 25
Pukeflöjten 26
Hur djävulen blev lurad 27
Kálfur gästar Sæmundur den vise 28
”Illa är det att följa din broder” 31
Djävulen bär vatten i ett såll 32
När djävulen skulle mocka fähuset 33
Sæmundur på dödsbädden 34
Solsången 36
Mana ifrån sig 37

GUÐBJARTUR, HANS SON OCH JÓN STARKE

Biskopen far vilse 40
Guðbjarturs synvillor 41
Þorkell Guðbjartsson och Gråskinn 43
Sagan om Jón starke 44

SÄGNER OM EIRÍKUR MAGNÚSSON

Hur Eiríkur lärde sig trolldom 52
Besöket i kullen 55
Eiríkur lånar ut hästar 57
Häxritten 58
Eiríkur räddar en kvinna från onda vättar 59
Tröjan från Dísu 61
Bron av snö 64
Eiríkurs död och jordfästning 66
Eiríkurs begravning 67

ANDRA MED ÖVERNATURLIGA KRAFTER

Biskop Gottskálk och Röðskinn 70
Galdra-Loftur 71
Þorleifurs galdrahuvud 78
Att uppväcka döda 79
Utsända trolldjur 83
Rävarna kommer till Island 85
Att sitta ute i korsväg 86
Jón krukka 88
Segervisdom 90

Källor och kommentarer 92
Illustrationer 111
Använd litteratur och förslag till vidare läsning 114

Förord

Utgivningen av nyisländska sägner översatta till svenska måste betraktas som mager. Svensk utgivning av isländsk litteratur har nästan helt koncentrerats på den isländska fornlitteraturen: eddaskrifterna och sagorna, eller på sentida författare från Island. Men de folkliga berättelserna från 1600-talet och fram till 1800-talet är knappt representerade alls.

Från senare tid finns bara två samlingar som innehåller isländska sägner. 1992 publicerades *Isländsk folkdiktning*, översatt av Martin Ringmar och med förord och kommentarer av Hallfreður Örn Eiríksson. Boken innehåller ett urval av all möjlig folklöre, däribland sägner. År 1995 utkom *Sagor och sägner från Island*, översatt av Christina Engblom. Den senare är utgiven på svenska på Iceland Review Library, och troligen är tanken att den skall säljas på Island till besökande svenskar.

De trolldomssägner som jag har översatt här är hämtade ur Jón Árnasons stora samling av isländsk folklöre, som började ges ut 1862 under titeln *Íslenzkar þjóðsögur og ævintýri*.

Jag vill passa på att tacka följande personer för råd, stöd och teknisk hjälp: Ewa Ericksson, Leonid Korablev och Bengt Karlsson. Tack också till Lennart Lindskog som trodde på idén att låta trycka dessa sägner om trollkunniga islänningar.

Stefan Ottman

Inledning

Vi vet mycket litet om hur människans själsliga utveckling har gått till. Men sannolikt var uppkomsten av magiskt tänkande ett av stegen i denna utveckling.

Kanske var det minnen av nattliga drömmar som ledde stenåldersmänniskan fram till tron att hon stod i förbindelse med en annan värld, en värld befolkad av andar och döda förfäder. Dessa makter, som ansågs vara ansvariga för hälsa och sjukdom, lycka och olycka, kunde besvärjas och betvingas med trollsång och magiska handlingar. I samma stund som en sådan föreställning uppstod var också andemanaren och häxan född – en människa som hade makt och som kunde uttala de verksamma orden. Förmodligen är det vi idag kallar teater, musik och diktkonst något som föddes inom den magiska riten, och som först senare kommit att bli självständiga konstarter.

I Norden hittar vi magiska formler utförda i runskrift från och med 400-talet. Ord som *auja*, 'lycka, säkerhet', och *alu*, 'värn, skydd', antyder att bäraren av dessa inskriptioner hoppades vara beskyddad av just dessa trolldomsord (Snædal 1994, s. 11). På 600-talet ristades två kraftfulla besvärjelser på stenar från Stentoftan och Björketorp i Blekinge. Vi anar att det bakom dessa och andra runristade trollformler fanns en rik muntlig tradition av besvärjelser.

Runorna i sig själva ansågs vara mäktiga trolltecken, och deras kraft berodde på att de hade kommit till människorna från en dold värld, den värld där makterna härskade och

styrde människors liv. Runorna hade skänkts av dessa makter till människorna. Det var Odin, trolldomens, visdomens och diktkonstens gud, som i urtiden hade erövrat runorna då han hängde nio nätter i världsträdet Yggdrasil. Runtecknen nämns därför med stor vördnad på två västgötska runstenar, där de kallas *raginakudo* (Nolebysten, 600-talet) och *rakinukutu* (Sparlösastenen, 700-talet), det vill säga 'de från makterna stammande'. Nästan exakt samma benämning, *reginkunnum*, dyker upp i eddadikten *Havamål*, som nedtecknades under 1200-talet på Island. Föreställningen om runornas gudomliga ursprung måste då ha varit minst 600 år gammal, men sannolikt sträcker sig denna uppfattning ännu längre tillbaka i tiden.

Runorna och en hel del av den äldre tro som rörde trolldom och andra hedniska riter överlevde på Island även sedan kristendomen införts på ön, och den gamla trolldomstron lät sig villigt blandas med magiska traditioner som flöt in från det kristna Europa. *Rúnir* (runor) och *galdrastafir* (trolldomstavar) samsas i isländska *galdrabækur* (trolldomsböcker) med utländska makttecken som Salomos insegel och Karl den stores hjälpringar (Lindqvist 1921, s. 4-5).

Islänningarna visar i sina magiska handböcker en tydlig förkärlek för trolltecken av olika slag. Bakom detta intresse ligger sannolikt tron på runornas makt. Från 1500-talet och fram till 1800-talets slut finns det i olika handskrifter fantastiska och egendomliga tecken, vars syfte är att med sin inneboende kraft påverka människor, djur och natur i en riktning som den trollkunnige önskade.

Under samma tid spred sig också berättelser om människor som ansågs trollkunniga, och som hade makt att utföra övernaturliga ting. En av de som fått ett sådant rykte om sig, och

om vilken det går många historier, är Sæmundur hinn fróði Sigfússon. Sæmundur var en prästman som i unga år (under 1000-talets senare hälft) studerade i Frankrike. Sæmundur ansågs ha varit en av sin tids lärdeste män, och fick därför tillnamnet *hinn fróði*, 'den vise'. Efter hans död spanns en rik väv av sägner kring hans person, där han framställs som en mäktig trollkarl. Man berättade att den skola som han gått i under sin utlandstid i själva verket var den fruktade Svarta skolan, där eleverna lärde sig trolldom.

Precis som Sæmundur var också prästen Eiríkur Magnússon en verklig person, som i sägnerna gjorts till en klurig trollgubbe. Eiríkur beskrivs som en godmodig man som ofta hjälpte sina medmänniskor med sina konster. Det påpekas vidare att Eiríkur aldrig undervisade fega eller onda människor i trolldom.

De isländska 1600-talssägnernas förhållandevis positiva syn på trollkunniga människor är faktiskt ett brott mot den syn på magiker som man kan hitta i fornlitteraturen. I de gamla isländska sagorna förekommer ofta trollkarlar och sejdkvinnor, men berättelsernas egentliga hjältar är de stridsdugliga kämparna, och man kan utläsa ett visst förakt mot människor som utför häxkonster.

Kristendomens införande på Island medförde att den bokliga kulturen fick ett starkt fäste på ön, vilket i sin tur innebar att de lärda tidigt fick hög status. Även trolldom kom i sägnerna att betraktas som en konst, vilken kunde läras ur böcker. Det är nu som ett nytt isländskt hjälteideal skapas. Den lärde trollkarlen, ofta en präst, tar över efter de gamla kvädenas och sagornas vapenföre slagskämpe. Stridsduglighet och kroppslig styrka får ge vika för list, visdom och övernaturliga förmågor.

Med tanke på islänningarnas kärlek till böcker är det inte särskilt överraskande att man i trolldomssägnerna ofta namnger handböcker i trolldom. Det talas till exempel om två olika böcker, som båda går under namnet *Gráskinna* (Gråskinn). Den ena av dessa sägs ha förvarats vid katedralskolan i Hólar, och uppges ha blivit nedskriven på 1400-talet av prästen Þorkell Guðbjartsson (Árnason 1954, band I, s. 434). Den andra, som sägnerna knyter till katedralskolan i Skalhólt, skall vara samma bok som figurerar i *Sagan om Jón starke*. Ur denna skrift skall den tidigare nämnde prästen Eiríkur Magnússon ha lärt sig mycket av sitt magiska kunnande.

En tredje och lika namnkunnig trolldomsbok i sägnernas värld är *Rauðskinna* (Rödskinn), ett praktverk som fått sitt namn av att den skall ha varit inbundet i rött läder. Boken sägs vara skriven i runskrift av Gottskálf Nikulásson den grymme, som var biskop på Hólar från 1498 till 1526. Gottskálf har rykte om sig att ha återinfört svart och hednisk trolldom på Island (Árnason 1954, band I, s. 499; Aðalsteinsson 1996, s. 56; Hastrup 1987, s. 334, not 28).

Enligt en annan tradition, som finns nedskriven i handskriften *Skrif Ólafs hins gamla*, skall det på Island ha funnits inte mindre än fyra huvudböcker i trolldom: *Grænskinna* (Grönskinn), *Gulskinna* (Gulskinn), *Rauðskinna* (Rödskinn) och *Silfra* (Silverboken). Dessa böcker sägs ha varit "fulla av runor och kraftfulla skrивerier", och skall alla ha gått förlorade (Einarsson 1955, s. lxxxiii).

De trolldomsböcker som i sägnerna knyts till de båda katedralskolorna på Island verkar ha haft sina motsvarigheter i verkligheten. Man upptäckte till exempel år 1664 att två pojkar vid skolan i Skálholt hade gömt undan en bok som innehöll 80

olika ”galdrastycken” och 237 uppritade ”galdrastavar”. Skolmästaren lät uppräta en förteckning över innehållet i denna bok, och förteckningen finns fortfarande bevarad (Sæmundsson 1992, s. 31-32).

Även på skolan i Hólar förvarade eleverna i hemlighet en trollbok. Prästen Jón Steingrímsson, som började sina studier vid Hólar år 1744, ger i sin självbiografi följande ögonvittnesskildring:

... ännu vid den tiden fanns spår av trolldomskonster, runor och ristningar. I skolan fanns en gammal skriven bok, där man kunde lära sig allt slags galdratyg. Man efter man gömde henne sorgfälligt på en undanskymd plats, så att ingen överordnad skulle råka på den. Men som man är kvickast till att lära vad ont är, så togo sig några klåfingriga pojkar för att skriva av ett och annat ur den och pröva det och kunde med sin vidskepliga tro därpå göra några fördömda häxkonster. Jag lockades i lag med dem. Men när det stod föreskrivet att man vid galdrandet skulle kasta ifrån sig alla gudliga tankar och göra en del annat, som jag ej kunde förmå mig till, så lyckades ingenting för mig, dess bättre, och jag gav det fortaste jag kunde svartkonsten på båten. Men den förbannade boken lämnade skolan samtidigt med en viss person och – jag må säga: med Guds hjälp – gick förlorad, så att hon icke längre finns till.

(Steingrímsson 1956, s. 48-49)

I rättsprotokollen från de isländska häxprocessernas tid, från 1625 till 1719, nämns åtminstone arton olika trolldomsböcker som de anklagade sägs ha ägt (Sæmundsson 1992, s. 40-41). Magnús Rafnsson upplyser oss om att av de drygt 130 bevarade häxeriprotokollen så omnämns *galdrastafir* (trolldoms-

tecken), *galdrablöð* (häxkonster nedskrivna på pergament eller papper) och *galdrabækur* (trolldomsböcker) i 62 av protokollet. Var någon ägare till en ”runbok med slemma tecken” eller innehavare av en trolldomsbok fanns det stor risk att man blev ställd inför rätta. De galdraskrifter som beslagtogs av myndigheterna blev med största sannolikhet uppbrända (Backman 1911, s. 319; Rafnsson 2008, s. 7, 14-16; Sæmundsson 1992, s. 40-44).

Ett återkommande tema i de isländska trolldomssägnera är dödsuppväckningarna. I dessa uppväcks inte sällan en död häxmästare för att man vill komma åt den trolldomsbok denne fått med sig i kistan. Ett annat syfte med att väcka upp den bortgångne var att sända ut den döde och låta denne förfölja och plåga uppväckarens ovänner och fiender. Dödsuppväckningar beskrivs även i den isländska forndiktningen. I *Den poetiska Eddan* berättas till exempel hur man kunde tilltvinga sig trollsånger och kunskap från de avlidna.

Uppfattningen att döda människor kunde väckas upp fanns, enligt författaren Samuli Paulaharju, fortfarande kvar i de nordligaste delarna av Finland och Sverige så sent som in på 1930-talet. I boken *Ödebygdsfolk* skriver han både om utsända dödingar och om gästar som tvingas dela med sig av sin visdom:

Att bruka gravmull, att kalla döda, att skicka ut kyrkogårdsfolket, att plåga andra med de underjordiskas hjälp, att sätta djävlar på folk – det hörde till ödemarkernas urminnes seder. Det var själva kärnan i alla nåidkonster. Det var de döda som hade makten, det var med deras kraft som den stora ödebygden kunde behärras, alla onda makter bindas och lösas.

(Paulaharju 1966, s. 192)

Sedan stegade Piuhti vidare in på kyrkogården och väckte där det sist begravna liket ur sin kista. Med ett eldstål bände nåiden upp käkarna på det, och så skulle Kyöstäja hålla fram örat tätt vid likets mun och lyssna noga på de gnällande och viskande svaren på alla frågor som Piuhti hade att ställa ...

(Paulaharju 1966, s. 198)

Tron att man kunde vinna visdom från de döda är i själva verket uråldrig. Motivet finner vi redan hos de gamla egyptierna. I en saga som blev nedskriven omkring år 100 f. Kr. berättas det om en bok med besvärjelser som var författad av skrivkonstens och magins gud Thot. Boken var gömd i en sarkofag, där trollkarlen Neferkaptah och hans hustru Ahwere låg begravda sedan länge. Vid ett tillfälle begav sig Faraosonen Setne till en gravplats som kallades ”de dödas stad”, där han efter mycket grävande fann ingången till Neferkaptahs sista vilorum. Setne lyckades med fara för sitt liv nätt och jämt få tag i Thots bok och välbehållen lämna graven. Men den döde som hade varit mäktig medan han levde var lika mäktig i döden, och han tvingade med sina besvärjelser Setne att återvända till graven och lämna tillbaka boken. Och där skall den ha legat sedan dess (Harris 1983, s. 92-102; Hearn 1904, s. 9-22; Lange 1925, s. 127-145; Ohlmarks 1963, s. 17-22).

I de isländska trolldomssägnerorna ingår en rejäl portion kyrkogårdsmagi, ofta åtföljd av lixskändning. Den som till exempel ville färdas genom luften och över havet kunde skaffa sig ett *ganðreiðarbeizli* (häxrittsbetsel). Detta betsel tillverkades av huden från en människa som nyss hade lagts i sin grav. Man flådde av den dödes rygghud, och ur huden skar man till ett par tyglar. Därefter fortsatte man med att flå den dödes huvud, och denna hud gav ämnet till remmarna i betset. Medan detta

arbete pågick läste man hela tiden besvärjelser. När betset var färdigt kunde man sätta det på människor, djur, stockar eller stenar, som sedan kunde användas som riddjur. Den trollkunnige red iväg med blixstens hastighet, vart helst han önskade, försäkrar berättelserna. När sådana färder gick fram hördes ett väldigt brus (Árnason 1954, band I, s. 426).

Inom gravmagin ryms också de sällsamma berättelserna om människor som ville bli rika, och som för att nå sina mål skaffade sig ett par *nábrækur* (likbyxor). För att tillverka dessa byxor skulle man flå huden av en död man från bältet och nedåt. Byxorna växte sedan fast på sin bärare då denne tog dem på sig, och de hade den förunderliga egenskapen att de drog till sig pengar (Árnason 1954, band I, s. 416). Berättelserna kan sägas utgöra en skrämmande version av *Pojken med guldbyxorna*.

I de äldre sägnerorna från Islands kristna tid kunde en person utöva trolldom, men ändå undgå helvetets kval efter döden. Men med tiden blir sägnerornas syn på trollkunniga och deras konster alltmer negativ. I de senare sägnerorna har det äldre positiva synsättet att en människa med sin övernaturliga förmåga kunde göra både gott och ont försvunnit. Man skulle kunna säga att den yngre isländska folkdiktningen alltmer närmar sig kyrkans hållning i synen på trolldom. Denna förändrade syn på magi – som något i sig självt syndigt och ondskefullt – kommer troligen av att minnena från häxprocesserna kastar sin skugga över det senare sägenmaterialet. Mellan åren 1625 och 1690 dömdes tjugo män och en kvinna till döden för häxeri på Island. Andra kom undan med spöstraff eller landsförvisning.

Oavsett vilken inställning till magi som varit rådande har alltid berättelser om trolldom och övernaturliga ting spridits

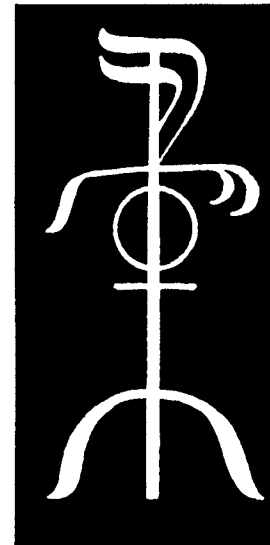

och berättats. Vår egen tid är inget undantag. Inom fantasy- och skräcklitteraturen är magin ett inslag som en författare knappast kan undvara, och detsamma gäller inom filmens värld. I sina skräckberättelser byggde H. P. Lovecraft till exempel upp en hel mytologi kring den uppdiktade besvärjelseboken *Necronomicon*, 'boken om döda namn'. "Boken" blev så omtalad att Lovecrafts läsare började höra sig för om möjligheterna att köpa den uppdiktade boken, och många förlag var därför snabba med att lansera en verklig bok med namnet *Necronomicon*. Numera finns en mängd utgåvor av boken, som alla ger sig ut för att vara den "äkta boken". Till innehållet är dock alla utgivningar olika. Men en vän, som arbetat i en bokhandel i snart fyrtio år, säger att den verkliga storsäljaren i genren handböcker i magi är den månghundraåriga *Salomos nycklar*, en svartkonstbok som ständigt utkommer i nya upplagor.

Trollkarlar och häxor fortsätter att ständigt dyka upp i litteratur och film. Man skulle kunna säga att Merlin och Gandalf kommer så fort vi kallar på dem. Idag ges till exempel J. K. Rowlings böcker om Harry Potter även ut i särskilda vuxenutgåvor i den engelskspråkiga världen. Och Sæmundur hinn fróði Sigfússons svarta skola tycks åter bedriva sin undervisning – nu på Hogwarts.

Stefan Ottman

SÄGNER OM SÆMUNDUR DEN VISE

*På nornors stol   jag nio dygn satt,
dädan på hästrygg hävd:
trollkonors solar   i tryckande glöd
skeno ur drypande skyar.*

Solsången, vers 51

Svarta skolan

Det fanns förr i tiden ute i världen en skola som kallades Svarta skolan. I den kunde man lära sig trolldom och mången slags forn visdom. Skolan låg i ett underjordiskt hus, därför var det mörkt som i en säck där inne. Där fanns inga lärare. Istället lärde man sig allt ur böcker skrivna med eldröda bokstäver som kunde läsas i mörkret.

Aldrig fick lärjungarna komma under bar himmel eller se dagsljus så länge de uppehöll sig i Svarta skolan. Tre eller sju vintrar tog det innan man var fullärd. En hand som var grå och luden sträcktes varje dag ut genom väggen och delade ut mat åt skolgossarna.

Men han som förestod detta lärosäte hade uppställt ett villkor, att han skulle äga den av lärjungarna som sist lämnade skolan då lärotiden var slut. Och eftersom alla visste att det var djävulen själv som förestod skolan så ville ingen vara siste man.

En gång gick tre islänningar i Svarta skolan, Sæmundur den vise, Kálfur Árnason och Hálfdan Eldjárnsson eller Einarsson. Den sistnämnde blev senare präst på Fell i Sléttahlíð. När de tillsammans skulle lämna skolan erbjöd sig Sæmundur att gå ut sist. Detta gladdde de andra.

Sæmundur bar en stor kappa med lösa ärmar över axlarna som han lät vara oknäppt. En trappa ledde upp ur skolhuset. Så snart Sæmundur kom fram till den grep djävulen tag i kappan och sade:

”Dig äger jag!”

Då kastade Sæmundur av sig kappan och sprang ut. Och djävulen stod ensam kvar med kappan i handen. Men järn-

dörren gnisslade på sina gångjärn och slog igen så hårt efter Sæmundur att hans hälben sårades. Då sade han:

”Hårt slog dörren närmast hälen!”

Detta uttalande blev sedan till ett ordstäv. På det viset kunde Sæmundur fly från Svarta skolan tillsammans med sina kamrater.

Andra säger istället att när han gick uppför trappan sken solen mot honom, och att hans skugga då syntes på väggen. När djävulen ville ta honom sade Sæmundur:

”Jag är inte den siste. Ser du inte den som är bakom mig?”

Djävulen grep då efter skuggan som han trodde var en människa.

Men Sæmundur slapp ut, och dörren slog honom på hä-larna. Och från den stunden var Sæmundur utan skugga, för djävulen släppte den aldrig ifrån sig.

Sæmundur den vise får Oddi

När Sæmundur, Kálfur och Hálfdan kom ut från Svarta skolan råkade prästämbetet på Oddi vara ledigt. Alla tre anhöll hos kungen om att få tjänsten. Men kungen visste mycket väl vilka han hade att göra med. Därför sade han att den av dem som först kom fram till Oddi skulle få ämbetet.

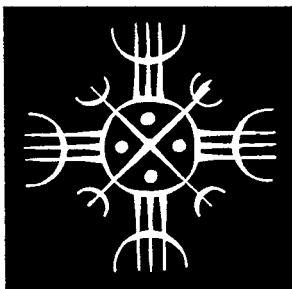
Sæmundur gick ensam bort och kallade på djävulen och sade:

”För mig till Island. Och kan du sätta mig iland utan att jag väter min kappskört i havet, då ska du äga mig.”

Detta gick djävulen med på. Han förvandlade sig till en säl och for iväg med Sæmundur på ryggen. Under färden läste Sæmundur hela tiden i Psaltaren.

Så snart de hade kommit nära Island slog Sæmundur sälen i huvudet med Psaltaren så att den sjönk. Sæmundur föll i havet, men simmade i land.

På så sätt gick djävulen miste om sin lön. Men Sæmundur fick prästämbetet på Oddi.

Sæmundur flyr ur Svarta skolan

Det hände sig under Sæmundurs utlandsfärd – då han var i Svarta skolan – att han glömde sin natur, sin ätt och sitt ursprung. Han glömde till och med sitt eget namn, och i skolan blev han då kallad Búft.

En natt när Sæmundur sov i sin bädd drömde han att Bogi Einarsson kom till honom och sade:

”Illa gör du, Sæmundur! Du går här i denna skola och har glömt din Gud, övergivit dig själv och tappat bort ditt eget dopnamn. Om du betänker din eviga salighet, så är det bäst för dig att du nu vänder om.”

”Det förmår jag inte”, sade Sæmundur.

”Det är inte särskilt manligt av dig att gå i denna skola som du inte kan lämna när du själv vill.”

”Inte skräms jag av det”, menade Sæmundur, ”för vi är alla barn jämfört med dig, Bogi.”

”Du ska få ett råd av mig”, sade Bogi. ”När du ger dig av härifrån ska du låta din kappa hänga löst över axlarna. Och när du så blir gripen vid utgången, låt då kappan falla, för på så vis kan du fly från denna plats. Men här inne finns det en mästare som du bör frukta. Det är han som råder över skolan, och han kommer att sakna dig.

Men när du flytt härifrån ska du ta din högra sko och fylla den med blod och bära den på huvudet under den första dagen. Då det blir kväll kommer mästaren att skåda i stjärnorna, för han känner till himlakropparnas gång. Och han kommer att söka efter just din stjärna. Det ska tyckas honom att du är död och blivit mördad med svärd, för det kommer att verka som om en blodig ring ligger runt din stjärna. På dagen kommer han inte att kunna utröna vart din färd går. Det ska jag se till.

Den andra dagen ska du fylla din sko med vatten och salt. Mästaren kommer att tyda tecknen som om du hade drunknat. För när han skådar mot din stjärna kommer det att te sig som om ett hav kringflyter den.

Den tredje dagen innan du börjar din färd ska du själv eller någon annan åderlåta dig, just där rygg och sida möts. Låt blodet rinna ner i din sko. Tag så mull som du rör ner i blodet och säg sedan goda ord över blandningen, så att mullen därmed blir vigd. Bär skon på huvudet även denna tredje dag. När nu mästaren åter vill rannsaka din stjärna, då ska det synas honom som om ett klot av jord omger den. Han ska tolka det som att du nu är död och begravnen. Och detta kommer att tyckas honom vara en stor händelse.

Men senare ska han märka att du fortfarande har både liv och hälsa. Han kommer att förundras över din visdom, och han ska tänka att det är han själv som har undervisat dig. Då ska han nedkalla all välgång över dig, och på det viset kommer du ur denna knipa.”

Det var på så sätt som Sæmundur flydde ur Svarta skolan och kunde återvända hem till sin fädernejord.

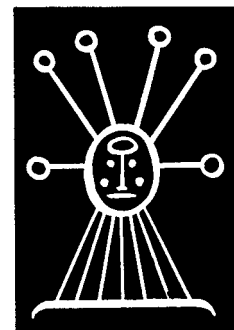
Häxan i Tyskland

Sæmundur präst hade lovat att gifta sig med en häxa från Tyskland. Men när han for till Island och inte kom tillbaka förstod hon att han hade lurat henne, och hon gav upp hoppet att han någonsin skulle komma och hämta henne.

Efter några år sände häxan ett gyllene skrin till Sæmundur för att hämnas på honom för hans svek. Hon föreskrev att ingen utom Sæmundur fick öppna skrinet. Skeppet med skrinet ombord lade till vid Islands södra kust, och sjömännen sände omedelbart en man till Oddi med skrinet.

Sæmundur var i kyrkan då budet anlände. Denna gåva kom inte som en överraskning för Sæmundur, som hälsade vänligt och bad budet ställa skrinet på altaret. Denne gjorde så, och skrinet blev kvar i kyrkan över natten.

Dagen därpå for Sæmundur med skrinet under armen till Heklas krön. Där kastade han skrinet i en klyfta. Det sägs att Hekla då för första gången tände sin eld.

Pukeflöjten

Sæmundur den vise ägde en flöjt som hade den egenskapen att då man blåste i den dök det upp en eller flera pukar som frågade vilket arbete de skulle utföra.

En gång hade Sæmundur låtit flöjten ligga kvar under kud-den i sin säng, där han jämt brukade förvara den nattetid. På kvällen bad han som vanligt tjänsteflickan att bädda upp hans säng inför natten. Och han sade henne att om hon fann något ovanligt i sängen så skulle hon inte röra det, utan bara låta det vara.

Flickan gav sig till att göra i ordning sängen, och snart hit-tade hon flöjten. Eftersom hon var mycket nyfiken tog hon genast flöjten i handen och synade den nära och noga. Och till sist blåste hon i den. I samma ögonblick kom en puke till henne och frågade:

”Vad ska jag göra?”

Flickan blev skräm-d, men lät det inte märkas.

Nu var det så ställt att samma dag hade man slaktat tio av Sæmundurs får, och alla skinnen låg utanför huset. Flickan sade till puken att han skulle räkna varje hår på skinnen, och om han blev färdig innan hon hunnit bädda sängen, då skulle hon bli hans.

Puken gick sin väg och gav sig ivrigt i kast med att räkna alla håren. Och flickan, hon skyndade med bäddningen. Då hon var färdig hade puken ännu en flik av ett skinn kvar att räkna. Därför gick han miste om sin lön.

Sæmundur frågade senare flickan om hon hade funnit något i sängen. Hon berättade om allt som hade skett. Och Sæmundur gladdes åt att hon inte varit rådlös.

Hur djävulen blev lurad

Det berättas att Kálfur Árnason hade lovat sig åt djävu-len den gången han var i Svarta skolan. När han senare återvände till Island hade han ingen högre önskan än att bli löst från sitt löfte. Men hur han skulle bära sig åt för att uppnå detta, det visste han inte. Slutligen såg han ingen annan utväg än att fara till Sæmundur den vise och be om råd i denna kin-kiga sak.

Sæmundur rådde honom att föda upp en tjurkalv och kalla den Árni. Därefter skulle han föda upp en annan tjurkalv, fal-len efter den första. Denna skulle han kalla Kálfur.

”Och se, där har vi Kálfur Árnason.”

Kálfur gjorde som Sæmundur rått honom. Någon tid därefter kom djävulen för att, som han sade, hämta Kálfur Árnason. Kálfur svarade att så skulle det bli, varpå han gick efter kalven som han hade fött upp och överlämnade den till djävulen med följande ord:

”Här har du Kálfur Árnason.”

Djävulen kunde inget invända mot detta. Han tyckte dock att löftet han fått blivit uppfyllt på ett uselt vis. Men han måste låta sig nöjas, och lämna Kálfur Árnason ifred. Kálfur dog långt senare, då han uppnått en hedervärd ålder.